

«КУШ-АЖЫЛДЫҢ ХООЧУНУ» МЕДАЛЬ-БИЛЕ ШАҢНААР ДУГАЙЫНДА

Тыва АССР-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң Чарлыы

(Төмүзү, Эгези № 100
«Шынар»).

СУТ-ХӨЛ РАЙОНДАН
Монай Самдановна Монгуш — Кара-Чыраа ортумак шко-
ланын директору.
Клара Сайыбановна Ондар — Хер-Тайганың участок
эмигезинин санитарказы.
Норжунмаа Байырлановна Ондар — районун төп эи-
нектешинин санитарказы.
Онаш Кужуева Ондар —
Сут-Хөл ортумак школанын
башкысы.
Чан-Оол Дозур-оолович Ондар — Сут-Хөл ортумак шко-
ланын башкысы.
Борбак-оол Монгуш-оолович Ооржак — Кара-Чыраа ортумак
школанын башкысы.
Чалбак-оол Байырович Ооржак — Чалаананың иш
ажыл-агынын Сут-Хөл лес-
ничестазуунун мастери.
Чанчак Самбаевич Ооржак — Кызыл-Тайга суурда фельд-
шер-акusher пунктузунун эрге-
лекчиси.
Давалаан Шалаан-оолович Сат — «Сут-Хөл» совхозтун
машини.
ТАНДЫ РАЙОНДАН
Екатерина Лаврентьевна Ан-
драсова — Курсташ инс-
пекциянын начальниги.
Владимир Иванович Богданов — районун кино четки-
ниин дирекциянын кинеме-
ханчиси.
Николай Федорович Болотов — СЭПК райкомунун ийги
секретары.
Зоя Владимировна Бочанова — «Тыва кобальт» комбинат-
тын турбина машиници.
Мария Александровна Брут-
кова — районун харьлаа
белдирин Межегедде салбы-
рынч потальончу.
Александр Владимирович Буриков — «Сосновское» дур-
жулга-бурдуге ажил-агы-
нын ажилчысы.
Анна Ивановна Даба-оол —
республиканын туберкулезди
ууду санаторийинин санити-
казы.
Геннадий Андреевич Дербенев — «Тыва кобальт» комбинат-
тын дээр ажилчысы.
Федор Павлович Дуданев —
«Тыва кобальт» комбинаттын
рудинин ажилчысы.
Ольга Тимофеевна Енак —
Тыванын көдээ ажил-агынын
дуржулга станциянын кил-
дис эргелекчиси.

Тыва АССР-ниң Дээди
Тыва АССР-ниң Дээди
Кызыл хоорай,
1986 чылдың апрель 16.

СЕСЕРЛИКТИҢ ХОЙЖУЛАРЫНДА

Бии-Хемде «Саян» совхоз-
тун Сесерлик салбыры партия-
нын XXVII съездинин шит-
пирлерин амыдаарга боттан
амдар дээр боттуг ажилдары
н чорудуп келген. Ылангыч
малдыч чаш төлү эртен чыл-
дыч бо үезиниң деңгээлинде
хейнү алган. Хойжуларын
чарыжыга Тынкы Салчак
тинекчи болуп, чус хойга
окааштар 103 хураганын ал,
онча-менди доруктуруп турар.
Кенден Музук төрүр чус
хойга онааштар 96 хураганын
алган, чарыкша ийги черин
алган. Ол иштак Виктор, То-
мур-оол Тоспаа алшыклар
кайык-даа чус баштан 95 ху-
раган олчалык болуп, мурак-
чыларын олдуруп элештиркен.
Көдөр чылдың мал кыш-
тажылыгында белеткээ
ажылдары чоруп, хой кыш-
таж 24 кажааларын

керженин хооруп, аш-
тар ажил доостур чокчу-
шулаан. Сесерлик суурнуң
чурттактары болгаш хойжу-
лары кыска үенин иштинде 20
кажаанын керженин хооруп
аштаан. Ол ажилга Баян-Кол-
да № 1 бригадала С. Мавзын-
нын уурдуганы 20 ажил кил
составтыг зеноуу шалыпч
ажыллап турар. Шеф ажилчы,
га ажилчынар Чуврек Сал-
чак, Ончаа Салчак, Николай
Лапка, Багай-оол Салчак,
Юра Хурут олар илдепкей
киржиш, кажаа коптарарына,
кержик казырыга шалыпч
эву-биле ажиллап турарлар.
Хойжулар малдыч баш са-
нын камгалат алыр дээр
ажаада, чегерилерин улам
күштөдүргөн. Кыштагарже
сүт сөөртүлгезин график эу-
гар чорудуп турар.
К. ХЕРТЕК.

ТАЙБЫҢ ФОНДУЗУНГА САПЫШКЫН

Амгы үеде делегей байдалы
ажок дүжүрүлгөн. Тай-
бың херээн быжыгыларын эи-
дегеп чепселген чорукту бо-
дурбазы, чурттап аразына
тургустуруп келген чорукту
айтыртыларын тайбың ар-
га-биле шитпирлээр дээр
демисел эң чутула болуп
келген болгаш болуп арты-
шаан.

Тайбың херээн камгалаары-
нын калдыг аргалары баш-
кыч төрөлгөстөниң дайын
айылдынан камгалат алы-
да, чуну кылса чоругура? Ол
болгаш өске-даа чутула айт-
тыларга дорт харымны
СЭПК-нин XXVII съездин
берген, дайын айылдын чал-
лаарынын оруктарын айт-
кын.

А империалисттик күштер де-
легейин ол-бо булуңтарында
дайын өртүн кысып, чепсе-
терин бүдүрерин уламчылап,
делегей байдалын нарында-
лышаан. Америкажы Каг-
тишкан Штаттарын адми-
нистрация Совет Эвилели-
нин тайбың саналдарын хү-
лээп албаан болгаш дайын
чепсел эидеде бүдүрерин
космосче шилчидерини

Эртен чылын Тайбынын
совет фондузун Кампуняны,
Вьетнамын,

Никарагуанын, Мозамбикти,
Эфиопияны, Бангладештин
чурттагы чонуга улуг дуза-
ны көргүсө. База ол иш-
ка 1985 чылда Тайбың фон-
дуз Афганистан Демократ-
тик республиканын «Вита»
уруулар бажыныга болгаш
школа-интернатка дуза-
ламчыны чоруткан. Совет Гай-
бын фондузунун адресинче ол
уруулар албан черлериниң кол
эргелегичи начальниги М.
Кармал мидик чаганын чор-
уткан: «Силеринг бисе чо-
руткан 1 миллион рубль ажыг
эркектиң халас дузаар дээр
кызыгар чок эстидирис. Ол
Апрель резолюциянын тыр-
тыктыг херээ дээр демисел
ада-уус, төрөлдерин
дүрткес, өскүс артык чаш-
тар улуг өрүшкү болган.»
«Эфиопиянын чогу агаар-бой-
дузун халымы — улуг кы-
лашкыны таварышкан.»
Совет Эвилелинин улуг дуза-
зын болгаш чуртуусу эки
билер болгаш ону кажаа-даа
утпаса — деп, Б. Дереса ме-
дегезин.

Латин Америка чурттары-
га Совет тайбың фондузунун
дедир эгидиниш чок халас
га болуунуң ядролуг чепсе-
терин улаштыр-улаштыр ше-
зир-бисе харылаары, олар-
нын боо-чепсиги дүжүрениче
чүтүлгөс чигинишкын хей-
лениге тургустуруп кээрине
эделемисе ууржур — деп,
Г.П. Фогель онаалат демеге-
лээн.

Латин Америка чурттары-
га Совет тайбың фондузунун
дедир эгидиниш чок халас

белээн берип турганынын үе-
зинде, Никарагуанын төлөөсү
Сильвия Мак Эван мындаа
чуталаан:
— Бистия революцияны
ТР-нин чашпаа чалчалары-
нын контрреволюсу дайыны-
рык бөөлүлгөстөниң бай-
далында туруп турар. Ын-
чалса-даа бис оон бичин-даа
сезинмей турар бис. Чүгө-
дээрге берге үелерде бистин
булуг өңүктөрүн биске ду-
заалар дээринге быжым-биле
бүзүрээр бис.

Тайбың фондузунун чутула
болгаш булунг херээнге бис-
тин республиканың ажилчы-
ны чогу база болууну үзүп
шылдар шаа-биле кирип ту-
руп, Эртен чылын Улуг-Хем,
Чөөн-Хемчик, Эрзин, Тес-Хем
хоорайнын ажилчы чогу Со-
вет тайбың фондузунуң
эвээш эвес салышкынны
кирген. «Тыва даг-дүт»
комбинаттын арыгалат фаб-
рикажы ажилчылары соци-
алисттик чарыкша тилкенин
дээр шапчактаан 2480 рубль
Тайбың фондузунуң ийги-
чтикерин.

СЭПК ТК-ның Чигине се-

кретары М. С. Горбачевга
1986 чылдың январь 15-т
кылган Медеттеги элчи-бил-
дегенишкан, № 3 АТБ бу-
дугезиниң ажилчыныры Со-
вет тайбың фондузунуң 389
рубльды шитчиркен. Эрзин ра-
йонун Эрзин суурга: «Бис-
тайбың дээр херек» деп те-
малыг келээ болган. Кел-
син киржикчилери Тайбың
фондузунуң 214 рубльды
кирген. Совет тайбың фон-
дузунуң өске-даа черлерин
ажа-туң докталмап кил-
турар. Чикээ, Улуг-Хем ра-
йонун «Куш-ажылдыч хос-
ту» совхозтун ажилчыныры
ол фондузге — 2844, Жалас
аттыг совхозтун — 2879 ру-
блдан, Эрзин районда
Ленин аттыг совхозтун ажил-
чыныры — 950 рубльды, Кы-
зыл районда «Кок-Тей»
совхозтун — 558, Таймыс ра-
йонун ССР-нин 50 чыла
аттыг совхозтун ажилчыны-
ры — 1788 рубльды шитчир-
кен. Оон-даа өске бүдүрүл-
гө, ажил-агылар, албан
черлери, организацияларды
акша-тиңер Фондузун агар
санынче үргүчү кирип турар.

РСФСР-ниң улустун арти-
тери М. М. Музук, К. Н.

Музук боттарынын концерт-
теринде кирген акшаны
«Тыва» Тайбың фондузун-
ге шилчидип турарлар. Рес-
публиканың «Билиг» кини-
телин десторлары чога-
лекчи номчанылган кирген
Ивановна Ооржак бот-
тун баштайын пенсия 132
рубльды Тайбың фондузунуң
тамызын берген. «Саян»
университетин ажилчыны
Михайл Иванович Лосаз
гайын камгалалын хер-
езинге дамчыдып бээрн ая-
леп 160 рубльды эктелген.

Тайбың камгалалынчын фо-
ндуз дээрге чутган акша чы-
ры эвес, ол совет кижилер-
нин патриотчу, интернаци-
оналчу херээ, чагай сетки,
тайбың херээ дээр өскө чур-
тарын чогу-биле эп-сетки
каттыштырар дээр күзел-дэр.

С. ШУКЛИН,
Совет тайбың фондузунун
Тыва салбырын харым-
салгалыг организациы.

ДЕЛЕГЕЙ МЕДЭЭЛЕРИ

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ БЫЖЫГ ТУРУЖУ

Совет Эвилели талаларын бот-боттарын билчириниң, боо-
чепсиги эидеде бүдүрерин кызыгаараларын, ядролуг чеп-
сиги уузууларын аргаларын кызымакый-биле тывар
дээр оралдажы, улустар аразынын айтыртыларын шитпир-
лээриниң күш ажилдар аргаларынан ойталаары дээр быжы-
гы турусту, илдепкей демисел турар. ГСЧП-ниң XI
съездинде болгаш Берлинде заводка эл-найырлачы ужура-
шыжыкыга СЭПК ТК-ның Чигине секретары М. С. Горба-
чевтун чуталарын делегейде калбаа-биле үнелп көрүп тура-
рынын кол уткамы ылымг бооп турар.

БЕРЛИН. Бүтүнтининиң
тайбынын халыдарынын бол-
гаш быжыгыларын совет
программанын М. С. Горба-
чевтин болуунуң чуталарын
га тодалар тайлырлаан
деп, «Нойс дойлаан» солун
бичкен. Европада анаа боо-
чепсиги болгаш чепсиги
күштерге хамаарышкан чаа
совет калбак инициатива чо-
гу-на ол энис сорулгаже
улаган бооп турар. Совет Эви-
ли анаа боо-чепсигерин хой-
жур дугайында саналды
киргет, улустар аразына ка-
ды ажилдажылган бүтү та-
лаалы калбартырыс болгаш
чавырлышкынны үргүчү-
лээрине болууну улагыныш-
кынны моон-даа сонгар
үргүчүлээрин көргүзүп тура-
дыр.

ВАРШАВА. М. С. Горба-
чевтун ГСЧП-ниң XI съезди-
ниң кылганы чаа совет тай-
бың инициативанын Польша
бүтүн-биле дестир турар бол-
гаш оларын амыдаарга херек
кырында боттандырып чоруду-
рга илдепкей киржиринге
белен деп, ПУР-нуң чазанын
төлүлгөстөниң делегейде, Евро-
пада анаа боо-чепсиги болгаш

БАШТАЙГЫ ШЕНЕЛДЕ
ВАШИНГТОН. (СЭТА).
Далайга тургустунар «Тома-
гав» дээр чалгынын ракетна-
ны чер кырында караже са-
лып уурунун баштайгы
шенелдери Пентагон кылган.
Ядролуг эвес чаштыр чүдүгү
чалгынын ракетаны Оожум

АФИН. Совет Эвилели тай-
бына ымышылдыг чаа санал-
дарын боо-чепсиги дүжүрени-
ни дугайында чуталажыш-
кынныр баш мунгалашкын-
кыдан уштур сорулга-биле
кылган деп, чазак бичирткен-
ге чок «Та Неа» дээр солун
бичкен. Европада ядролуг чеп-
сиги дүжүр чорук Варшава
Керээниң анаа чепсигерин
Барнын чүккө кыжымаш-
кынны хевээр арттырар дээр-
нин дугайында НАТО-нуң ба-
дыткашкынны Москва буруу
шакпан, анаа боо-чепсигер
болгаш чепсиги күштер тала-
зы-биле чаа инициативаны
кылган.

ВАШИНГТОН. Ак бажы-
нын төлөөлгөстөни Варшава
Керээни болгаш НАТО-ну хары
ула тарадарынын дугайында
совет саналды күлүп алыр-
га калды-даа орта болал чок,
доруан-даа уурагыныш-
кынны илереткес, боо-чепсиги
дүжүренин айтыртыларын
тайбын-биле АКШ-тын де-
лети туржуну баштаган. Ол
«совет кыжымашкын» дээр
хоорун чүдүгү дугайында
хос-мөгени дакталышкан.
НАТО-нуң агрессия болуун
«ушкүктүгү байдалды» үер
деп эвес, калды-ла бир
камагаларын» организация-
ны кылдыр тайлырларын
оралдажып турган. Админис-
трациянын ылымг туржуну
АКШ-тын чүккөш шынны
болд билер политиктиг болгаш
хей-ини ажилдажылганын
илдепкей, месса-
лыг информациянын хей-ой
органарынын чүдүлгөстөни
шут уурагынышкан бооп ту-
рар.

СЭТА).
Сан-Клементе ортулукка тур-
гускан самолет болган. Ракета
карага шакта-ла 550 миль
дүгүлгөстөни-биле ужуруп
дип келген болгаш, самолет-
тун кыры-биле 30 хире метр
ужур эртин чорда чазылды-
ган. Пентагонун төлөөлгө-
стин чуталааны-биле алыр-
га, «кара уурагынышкан» бооп
турар.

СЭТА).
Сан-Клементе ортулукка тур-
гускан самолет болган. Ракета
карага шакта-ла 550 миль
дүгүлгөстөни-биле ужуруп
дип келген болгаш, самолет-
тун кыры-биле 30 хире метр
ужур эртин чорда чазылды-
ган. Пентагонун төлөөлгө-
стин чуталааны-биле алыр-
га, «кара уурагынышкан» бооп
турар.

БОДАЛДЫҢ БОЛГАШ ЧОГААДЫЛГАНЫҢ БЕДИИ

Совет курженин үлгөлдө-
лөткөн төртүгүнүн чунулу-
бээр 116 чылдын бидү-
лүгө Ленинни шайнаага тө-
лөткөн болгаш шийчелдээр
эртеке болгаш техникага чаз
оруктарын, дүлгөштинерин
чаа улагынышкыннын ажа-
ды турар. Ол дээр, делегей
деңгээлин ажил турар эгес
болганын эбузур бейим бо-
лур. Эртемденерге бейик
шайнааларын тыыскаан эи-
тияныч болгаш чазактын чы-
дезин шийчелдериң дең-
гээлин бедирлениче сагыш-
салышкынны херечилеп турар.
Ону мураалар хөгжүдериң
чутулазын партиянын XXVII
съездинде айткан. Лаур-
аттарын ажилы чазым бол-
гаш үлгөдүн ханымын-би-
техниктиг шийчиринин онча-
гайы-биле болгаш эң хей
ажыкты-биле ылгалып турар.
Эртем-билигин-даа, улус
ажыл-агынын, теория бол-
гаш практиканын-даа улус
сайырларга оларын ки-
рип турар үлүг улуг.
Венерин даштыла ка-
дынын радиолакация ты-
тышкынын космос техни-
кажынын дуза-биле боттай-
дырар совет эртемденерини
чезиништин уулу болган. Па-
стир ханымын-биле ший-
челдериң тускай системаны
олап тургускан болгаш мо-
ксы космос харылаанын ч

чалышкын радиошугурумун ажил-
дап кылган. Оон дуза-биле
делегейде бир-ле дугаарында
пастыныштын доостор. Радио-
электрониканын болгаш «се-
се» техникажынын кайгамач
чезиништинин авторла-
ны Ю. Н. Александров, В. А.
Гришановский, В. Н. Жер-
нин, Р. С. Кремль, А. И.
Сидоренко, Г. А. Соколов
олар Хүн системанын пасты-
нанын хөгжүдөткөн ший-
челдериң, совет болгаш
делегей эртемниң хөгжү-
лүгө боттарынын чогадыкты
салышкынны киярген.
Коску түнелерин чедина
турар совет эртемденерини
шийчелдери хей талаалы.
Бир талаалыда олар Хүн сис-
теманын планеталарын
шийчел, өске талаалыда —
микромирин ханы билни
адырыга дузалар турар. Бо
талазы-биле шийчел ажил-
дарын А. Ф. Андреев, Ю. М.
Каган, К. О. Кешисев, Л. А.
Максимов, О. А. Михеев
оруткан болгаш мурунда боз-
димиес турган физиктиг боз-
лукшунуны болгаш онча-
гай байдалдарын А. Я. Пар-
шин айткан. Чазым темпе-
ратура ажиллап турган чаа
материалдар алырын тек-
нологиянын чаа салгалы-
нын үлгөдүн Ленинни ший-

нефтин тыптырын бол-
гаш химиктиг революциянын
айтыртыларын шийчирлээр-
нын оруктарын айткан.
В. В. Коршактын ший-
челдериң түнелдес, му-
рунда билимине турган па-
стир шийчелдериң чаа ре-
акциялар ажиллап турар.
Ленинни шайнаа тыыскаан он-
ча ажилы чогуру кемчиз ший-
челдериң иште шийчел ший-
чел санын полимерлерин сий-
челдериң агараларын болгаш олар
тургустурунын фундамел-
тадыр дүрүмнени тургус-
кан.
Шайчактарынын аразында
— химия талазы-биле өскө
ханы шийчел автору — Г. Г.
Девятых. Хей чылдарда ший-
чел ажилдарын чорутканын
түнелдес, эң аяг
эстичел вешестволарын
аларын, практиктиг бол-
гаш теоретиктиг үлгөдөткөн
ийи ажиллап кылган. Эр-
темденерин сумелзени ол
арылашкын аргаларын бу-
дүрүлгөстөниң алды-агы
айтырларда ажиллап турар.
Амгы математикага хей-
иништин эки хүлээп алган
Масловтун теориянын
ужур-дузазы улуг. Оон автору
В. П. Масловтун азы
шайчактарынын аразында.
Математиканын аяг-агы
айтырларга чаз аргаларын
болгаш чаа билгелерин

БАДЫЛААН
ВАРШАВА. (СЭТА). ПКАП
ТК-ның Политбюроуун алаа
болган хурамына ПУР-нуң
улус ажил-агынын 1986 —
1990 чылдарда эртем-техниктиг
деңгээлин чедип аларын
программанын улагыныш-
кыннын чуталажып көргөш,
чүдүдүп деп көргөн. Ол про-
грамманы эбузар Польшанын
эртем болгаш техника талазы-
биле политикажы чуртун
социал-экономикажы хөгжүдө-
ткөн боттуг негелдери-биле
улам сыйы холбаалыг болу-
бур. Анаа делегейин эртем-
техникажы болгаш ажил-
агыны чорударынын ажилы
чоруп бедирлениче эи-не улуг
илгил болур эртем-техниктиг
деңгээлин адырын хос-
коо улагынышкыннын а-
рымдаалар көр алаар.
Чуртуну мурунда турар со-
ругаларын боттандырып
чорууларга эи таарымчалыг
фактор ЭДЧ кезигин чурт-
тарын 2000 чылга чедир эр-
тем-техниктиг деңгээлин
комплексниг программаның
болгаш эртем-техниктиг кады
ажылдажылганын үр хууса-
лыг совет-польша комплекс-
ниг программаның Польша-
нын киржи болурун ПКАП
ТК-ның Политбюроуун хура-
мын дугайында амынчалыг
демдегезин.

МАНИЛА. «Америк шериг баазаларын уузкаарын негес
тур бис», «Бистеге боо-чепсек эвес, а тайбын херек» дээр
бийыргылар-биле Филиппининиң найысылалына массалыг
митинглер болгаш чыккаалдар АКШ-тын камгалат министри
Уайнбергерин ол чуртка чоранын-биле холбайштыр болу-
лаан. Чыккаалдарын киржикчилери Филиппинде АКШ-тын
шериг баазаларын доп-доруан чок кылары болгаш куртту
шитки херектерине америк холгаарлашкынны соксадыр
шыйгызы-биле негес турганар.
ЧУРУКТА: Манилада уурагынышкын илереткен шийчези-
нин киржикчилери.
ПА—СЭТА-нын телефотозу.

